

Asia: VN/17764/2023

Avoimen hallinnon viidennen toimintaohjelman luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Avoimen hallinnon kehittäminen on tärkeä osa demokratiaa

SOSTE pitää Suomen sitoutumista avoimen hallinnon kehittämiseen erittäin tärkeänä ja viime vuosina yhteiskuntaa vavahduttaneet odottamattomat kriisitilanteet ja kehityskulut ovat kasvattaneet sen merkitystä entisestään.

SOSTE katsoo, että toimintaohjelmaluonnos on huolellisesti valmisteltu ja linjassa aiempien toimintaohjelmien kanssa. Sen keskeiset tavoitteet luottamus, osallisuus ja ymmärrettävyys ovat demokraattisen yhteiskunnan peruselementtejä ja tarve niiden vahvistamiseen on vain kasvamassa polarisoituvassa yhteiskunnassa, jossa vihapuhe ja väärän informaation sekä tietoinen että tahaton levittäminen valtaavat alaa.

Laaja-alaisen toimintaohjelman kiteyttäminen ja tiivistäminen muutamaan sitoumukseen on ollut haastava tehtävä. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjelma liikkuu pakostakin hyvin yleisellä tasolla. Jotkin käytetyistä käsitteistä ovat vieraita asiaan perehtymättömälle lukijalle, kuten esimerkiksi vakiojärjestäjäverkosto, demokratiatoimijuus tai avoimen hallinnon verkosto. Käytetyn käsitteistön lisäksi myös joitakin sisältöjä voitaisiin avata vähän enemmän, esimerkiksi sitä, mitä käytännössä tarkoitetaan, kun demokratiaa vahvistetaan kehittämällä tai painottamalla kohtaamisten roolia julkisissa palveluissa. Mitä konkreettisemmalle tasolle ilmaisussa päästään, sitä helpompaa on saattaa tietoisuutta avoimesta hallinnosta ja sen toimintaohjelmasta kansalaisten keskuuteen. Jos käsitteitä tai ilmaisuja ei koeta mahdolliseksi avata itse tekstissä, asiakirjaa voitaisiin täydentää liitteellä, joka sisältäisi keskeisen sanaston, tai linkeillä, jotka johtaisivat suoraan selventävän tiedon äärelle.

Kansallisilla dialogeilla voidaan avartaa näkökulmia

Yleisesti ottaen SOSTE kannattaa toimintaohjelmaluonnosta. SOSTE katsoo, että kansallisten dialogien laajentaminen ja kehittäminen ovat lupaava keino syventää eri osapuolten ymmärrystä toistensa tilanteista ja koota tietoa osallistujien arkitodellisuudesta päättäjien käyttöön. Suoranaisesti vaikuttamiskanavaksi dialogeja ei ole tarkoitettu eikä niitä tule sellaisina pitää, koska niissä ei pyritä hakemaan yksimielisyyttä tai ratkaisuja, vaan ymmärryksen lisäämistä, kokemusmaailman jakamista ja osallisuuden kokemuksen vahvistamista. Viranomaiset ja päättäjät voivat kuitenkin saada niistä ajatuksia herättävää, näkökulmia rikastavaa ja siten toimintaansa suuntaavaa taustamateriaalia. Tämä edellyttää paitsi dialogitilaisuuksien huolellista suunnittelua, myös niiden sisällöllisen annin tiivistämistä, systematisointia ja tehokasta jakamista. Täysin selvää ei ole, missä määrin dialogeissa tuotettua materiaalia on tähän mennessä pystytty viranomaisten keskuudessa hyödyntämään.

Väärän tiedon levittäminen on vakava uhka demokratialle ja sen torjumiseen on syytä paneutua

Kansalliset dialogit kytkeytyvät luontevasti mis- ja disinformaation torjunnan tavoitteeseen. SOSTE pitää mis- ja disinformaation torjunnan ottamista keskeiseksi osaksi toimintaohjelmaa erittäin tärkeänä. Väärän tiedon hallitsemattomasta leviämisestä on globaalisti kehkeytynyt merkittävä demokratiaa ja yhteiskuntarauhaa uhkaava tekijä. Rakentavalle vuoropuhelulle on tarvetta. Olennaista on erilaisia väestöryhmiä mahdollisimman monipuolisesti edustava osallistujajoukko. Erityisen tärkeää on saada mukaan yhteiskunnassa eri tavoin heikommassa asemassa olevia ihmisiä, joille sekä osallistumisen edellytysten että osallisuuden kokemuksen vahvistumisella on suuri merkitys. Siinä kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli, koska niiden kautta on mahdollista tavoittaa ihmisiä, jotka muutoin olisivat jäämässä paitsioon. Järjestöt tarjoavat näille ihmisille sekä kanavan että tarvittavaa tukea aktiiviseen osallistumiseen muillakin foorumeilla.

Kansalaisjärjestöakatemian toimintamalliin ja järjestöjen toimintaedellytyksiin tulee panostaa

SOSTE pitää kansalaisjärjestöakatemian toimintamallin vakiinnuttamista ja laajentamista erittäin tärkeänä osana toimintaohjelmaa. Kuten ohjelman taustamuistiossa todetaan, kansalaisyhteiskunnalla on yhteiskunnassa merkittävä rooli turvallisuuden, resilienssin ja luottamuksen luomisessa ja vahvistamisessa. Virkamieskunnan tietoisuus tästä roolista sekä kansalaisjärjestöjen työn moninaisuudesta ja laajuudesta jättää kuitenkin monin osin edelleen toivomisen varaa. Kansalaisjärjestöakatemioiden ja viranomaisten avoimen nettikoulutuksen (eOppivan) kautta sitä voidaan vahvistaa. Haasteeksi nousee kuitenkin se, miten hyvin ne tavoittavat kohderyhmänsä, koska tähän mennessä virkamiesten osallistuminen kansalaisjärjestöakatemioihin on ollut verrattain vähäistä. Toimeenpanosuunnitelmassa olisi syytä kiinnittää huomiota tähän.

SOSTE toivoo, että toimintaohjelmassa kiinnitettäisiin huomiota myös järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseen. Samalla kun järjestöjen yhteiskunnallisen roolin merkitystä korostetaan, niiden rahoitukseen on hallitusohjelmassa ilmoitettu kohdistettavan merkittävä leikkaus.

Väätämäinen Kirsi
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry